

Celibat

Józef Augustyn SJ

Aspekty
pedagogiczne
i duchowe

Wydawnictwo WAM
Kraków 2002

WPROWADZENIE

Książek o Józefa Augustyna SJ nie trzeba specjalnie rekomendować. Jest autorem dobrze znanym polskiemu czytelnikowi. Wielokrotne wznowienia niektórych tytułów świadczą o tym, że podejmuje on problemy, które trafiają w głębokie potrzeby czytelników, zwłaszcza młodych. Omawia ważne zagadnienia życia duchowego, osadzając je w realiach konkretnego człowieka. Również książka *Celibat. Aspekty pedagogiczne i duchowe* odpowiada na ogromne zapotrzebowanie środowisk seminaryjnych i zakonnych na refleksję o celibacie. Zapotrzebowanie to wyrasta z nowej sytuacji cywilizacyjnej, w jakiej znalazł się Kościół w Polsce po przełomie 1989 roku. *Pastores dabo vobis* z naciskiem podkreśla, iż Kościół winien w formacji alumnów uwzględnić nową sytuację cywilizacyjną, w której kapłani żyją i pracują dzisiaj: wzywają go do tego głębokie i szybkie przemiany dokonujące się w społeczeństwach i kulturze naszych czasów, wielość i różnorodność sytuacji, w których głosi Ewangelię i daje jej świadectwo¹.

1) Paweł VI w encyklice *Sacerdotalis caelibatus* mówi z wielkim niepokojem i bólem o „nieszczęśliwych, lecz zawsze wielce umiłowanych [...] naszych braciach w kapłaństwie, którzy zachowując w duszy święte znamię wyciśnięte przez święcenia prezbiteratu, odeszli niestety od obowiązków przyjętych przy kapłańskiej konsekracji”². Sytuacje „bolesnych dezercji”³ powtarzają się od czasu do czasu w każdej wspólnotie lokalnej Kościoła. Jedną z najważniejszych przyczyn „bolesnych dezercji” księży i zakonników jest niewierność w celibacie. Jest to problem trudny, który domaga się ludzkiej i duchowej odwagi zarówno ze strony pasterzy Kościoła, wychowawców se-

¹ PDV, 2.

² SC, 83.

³ SC, 83.

minaryjnych, jak i samych alumnów. Skoro nie unika tego trudnego tematu Papież, nie możemy udawać, iż problem nie istnieje. Zupełnie niesłusznie traktujemy go nieraz jako problem wstydlivy i obawiamy się go dotykać. Temat „bolesnych dezercji” domaga się jednak nie tylko wnikliwej analizy psychologicznej i socjologicznej, ale przede wszystkim głębokiego rozeznania duchowego. Każda wspólnota Kościoła diecezjalnego oraz wspólnota zakonna winny rozeznawać, jakie wychowanie do celibatu proponuje się „dziś” kandydatom do kapłaństwa i życia zakonnego i jakie ono wyda owoce „jutro”.

2) Obok dokumentów Stolicy Apostolskiej zasadniczym źródłem, z którego Autor czerpie, jest jego bogate doświadczenie rekolekcyjne. O. Augustyn dzięki swej ofiarnej posłudze pasterskiej wobec kleryków i księży zdobył wielkie doświadczenie w dziedzinie problematyki formacji kapłańskiej. Kilkanaście lat towarzyszenia uczestnikom *Ćwiczeń duchowych* prowadzonych według metody św. Ignacego Loyoli, rekolekcje przeprowadzane w większości seminariów diecezjalnych i zakonnych w Polsce, wiele indywidualnych rozmów z alumnami i kapłanami w ramach rekolekcji i poza nimi – wszystko to daje Autorowi wgląd w problematykę ludzką i duchową kandydatów do kapłaństwa. Dzięki temu doświadczeniu powstała książka, która w sposób jasny, prosty i kompetentny przedstawia zagadnienia wychowania do celibatu. Ponieważ jest ona owocem bezpośrednich spotkań i rozmów Autora z alumnami i księżmi, stąd też zawiera wiele konkretnych faktów. Autor nie unika w niej rozważań na trudne tematy. W traktowaniu tych problemów odwołuje się zarówno do nauczania Stolicy Apostolskiej, jak też do sytuacji życiowej dzisiejszych kandydatów do kapłaństwa. O. Augustyn, uwzględniając całą złożoność zachowań emocjonalno-seksualnych, stara się dotrzeć do istoty problemu, który zawsze wykracza poza psychologiczny wymiar człowieka. Wiele problemów emocjonalno-seksualnych zarówno u osób żyjących w małżeństwie, jak i w celibacie, ostatecznie posiada swoje rozwiązanie w sferze duchowej.

Nie jest to pierwsza publikacja Autora na tematy związane z formacją seminaryjną. O. Augustyn już wielokrotnie w różnych artykułach wypowiedział się na temat formacji, zwłaszcza formacji do celibatu. Niniejsza praca z jednej strony zbiera i porządkuje opublikowany dotychczas materiał, z drugiej zaś dopełnia go i kompletuje.

3) Zanim Autor podejmie w publikacji problemy bezpośrednio związane z celibatem, wiele uwagi poświęci formacji ludzkiej, formacji duchowej, wychowaniu do modlitwy oraz integralnie pojętemu rozeznaniu powołania kapłańskiego. Celibat nie może być traktowany jako rzeczywistość wyizolowana, ale jako jeden z istotnych elementów całościowo pojętej formacji do kapłaństwa. Stąd też ważną zaletą proponowanych rozważań dotyczących wychowania do celibatu jest wkomponowanie tej problematyki w pełną wi-

zję formacji ludzkiej i duchowej w przygotowaniu do kapłaństwa. Niemożliwe jest wychowanie do celibatu bez połączenia wymiaru ludzkiego i duchowego rozwoju człowieka. Pułapką dla niektórych alumnów i księży jest to, iż próbują rozwiązywać problemy emocjonalne czy seksualne w izolacji od swoich zasadniczych problemów ludzkich i duchowych, nieraz znacznie głębszych i ważniejszych. Każda jednak forma niedojrzałości, nieporządku w płaszczyźnie erotycznej i seksualnej jest przejawem – symbolem niedojrzałości i nieporządku w płaszczyźnie ludzkiej i duchowej.

Ukazanie całościowego kontekstu formacyjnego sprawia, iż wychowanie do celibatu staje się zarówno bardziej realistyczne, jak i bardziej pozytywne. Autor zwraca uwagę nie tylko na potrzebę podejmowania wyrzeczeń i pokonywania trudności związanych z celibatem, ale także na wielkie możliwości związane z tym stanem życia: doświadczenie większej miłości w relacji do Boga oraz bardziej powszechnej miłości do ludzi. Podkreśla jednak, iż tam, gdzie jest większa szansa, tam też istnieją większe niebezpieczeństwa. Stąd też wychowanie do celibatu domaga się „większego zaangażowania” osobistego zarówno ze strony samych kandydatów do kapłaństwa, jak też ich wychowawców.

4) Istotna wydaje się w niniejszej publikacji próba sformułowania pewnych konkretnych zasad i kryteriów dla rozeznania trudności związanych z wychowaniem do celibatu. Rozważania Autora mogą być więc ważną pomocą zarówno dla kandydatów do kapłaństwa – w ocenie własnej zdatości do celibatu, jak też dla wychowawców seminaryjnych – w wypracowywaniu coraz jaśniejszych i dostosowanych do naszych czasów zasad i kryteriów rozeznania powołania do celibatu. Do wypracowania takich zasad usilnie zachęca Jan Paweł II w *Pastores dabo vobis*: „Biskupi wraz z rektorami i ojcami duchownymi seminariów niech ustalą zasady, przedstawią kryteria i wskażą metody rozeznania w tej materii”⁴. Punktem wyjścia do sformułowania kryteriów są dla Autora dokumenty Stolicy Apostolskiej. Podkreśla on jednak, iż są to jedynie pewne próby zastosowania ogólnych wytycznych Kościoła do konkretnych polskich warunków. Stąd też nie należy traktować ich jako ostatecznych i zamkniętych, ale raczej jako punkt do dyskusji w ustalaniu kryteriów powołania kapłańskiego, rozeznania zdatości do celibatu i dopuszczania alumnów do święceń kapłańskich.

Wychowawcy seminaryjni, pomagając młodym ludziom w ich drodze do kapłaństwa, nie mogą sięgać jedynie do własnego doświadczenia i doświadczenia środowiska, z którego wyszli. Zobowiązani są także uwzględ-

⁴ PDV, 50.

niać wskazania Stolicy Apostolskiej. A ponieważ Stolica Apostolska patrzy na formację z perspektywy doświadczenia całego Kościoła, stąd też jej wskazówki są cenną pomocą do przekraczania różnych ograniczeń osobistych i środowiskowych związanych z formacją kapłańską.

5) Książka skierowana jest zarówno do alumnów, jak i do ojców duchownych i przełożonych seminaryjnych. Alumnom uświadamia ona wielkość zadań związanych z ich powołaniem do celibatu i zachęca do większego zaangażowania we własną formację ludzką i duchową. Uważna lektura może też pomóc wielu alumnom ukształtować właściwe pojęcie o celibacie i sposobie jego przeżywania.

Na szczególną uwagę zasługują te fragmenty książki, w których Autor odwołuje się do wolności alumnów i zachęca wychowawców do nieustannego pobudzania wolności swoich wychowanków. O. Augustyn z naciskiem podkreśla, iż egzekwowanie czegokolwiek „środkami administracyjnymi” w wychowaniu seminaryjnym jest krótkowzroczne i może prowadzić do powierzchnowości w zachowaniach oraz do rytualizmu religijnego.

I chociaż Autor zwraca się w swojej książce najpierw do alumnów, wychowawców seminaryjnych i księży, to jednak mogą z niej skorzystać także inne osoby: zakonnicy, zakonnice oraz osoby świeckie żyjące w celibacie. Rozważania te mogą być także dla nich pomocą w refleksji nad sposobem przeżywania własnej sfery emocjonalnej i seksualnej.

6) Nieprzypadkowo na wstępie książki Autor przywołuje słowa Jana Pawła II na temat formacji kapłańskiej wypowiedziane z okazji wizyty biskupów polskich *Ad limina Apostolorum* w 1998 roku, które ujawniają ogromną troskę Papieża o formację kapłańską. Słowa Ojca Świętego, wypowiedziane bezpośrednio do pasterzy, są skierowane do wszystkich wiernych, w szczególności zaś do wychowawców seminaryjnych i do alumnów. Papież nie tyle napomina, ile raczej usilnie prosi pasterzy, a poprzez nich wszystkich wiernych w naszej Ojczyźnie, by troska o formację kapłanów stała się najważniejszą troską duszpasterską całego Kościoła w Polsce. Seminarium duchowne są bowiem w całym Kościele i w każdej jego części szczególnym sprawdzianem żywotności, niejako płodności duchowej, która wyraża się w gotowości młodych ludzi do wyłącznego oddania się na służbę Chrystusowi⁵.

W takim właśnie duchu troski o przyszłych kapłanów pisana jest książka o. Józefa Augustyna. Jest to właściwie pierwsza tak obszerna publikacja na temat celibatu napisana przez polskiego autora.

⁵ Jan Paweł II do biskupów polskich. Wizyta „*Ad limina Apostolorum*”, Watykan, 14 II 1998, 6.

Autor nie rości sobie jednak pretensji do wyczerpania problematyki wychowania do celibatu. W podtytule zawarł zastrzeżenie, iż zamierza w swej książce poruszyć omawiane zagadnienie przede wszystkim w aspekcie pedagogicznym i duchowym. Autor zdaje sobie sprawę, że problematyka celibatu może i powinna być rozważana także w innych aspektach.

7) W wielu miejscach książki o. Augustyn wyraża przekonanie, iż ofiarne, pełne rozwagi i mądrości Bożej i ludzkiej zaangażowanie przełożonych, wychowawców, ojców duchownych w formację seminaryjną jest decydujące dla postawy przyszłych kapłanów. Celibat zaś jest jednym z pierwszych problemów, który winni oni podjąć, nie wyłączając go jednak z całego kontekstu seminaryjnego wychowania. Wychowawcy winni mieć bowiem świadomość, że zaangażowanie alumnów w autentyczne przeżywanie celibatu jest jednym z najważniejszych znaków ich rzeczywistej gotowości do wyłącznego oddania się na służbę Chrystusowi i ludowi Bożemu.

O. Augustyn wielokrotnie podkreśla, iż celibat, jeżeli ma być przeżywany dojrzałe, nie może być traktowany jedynie jako „wyrzeczenie”. Nacisk położony na wyrzeczenie sprawia, iż celibat łatwo staje się źródłem smutku i przygnębienia; traci wówczas swoją twórczą moc, tak w wymiarze ludzkim i duchowym, jak też wspólnotowym i duszpasterskim. Doświadczenie wielu kapłanów – zarówno w przeszłości, jak i dzisiaj – ukazuje, iż celibat przyjęty z ufnością i przeżywany jako wielki dar Boga staje się źródłem twórczego życia, wielkiego pokoju wewnętrznego, prawdziwej radości wewnętrznej. Jeżeli bowiem kapłan rezygnuje z miłości małżeńskiej i rodzinnej szczęścia, to tylko dlatego, by móc doświadczać głębszego szczęścia i „większej miłości”⁶.

ks. Tadeusz Huk

25 III 2002, w Uroczystość Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny

⁶ Pierwsze wydanie niniejszej pozycji ukazało się pod tytułem: *Celibat. Aspekty pedagogiczne i duchowe* (Wydawnictwo M, Kraków 1999, ss. 280). Wydanie drugie zostało opublikowane pod zmienionym tytułem: *Wychowanie do czystości i celibatu kapłańskiego* (Wydawnictwo M, Kraków 2000, ss. 394). Obecne trzecie wydanie, które ukazuje się w Wydawnictwie WAM, jest wznowieniem wydania drugiego. Dokonano w nim jedynie nieznacznych poprawek. Autor powrócił jednak do tytułu wydania pierwszego.